

Structuurvisie Infrastructuur & Ruimte

Bijdrage aan de ronde tafel van de Tweede Kamer over de SVIR

Den Haag, 28 september 2011

Dr.ir. W.W. Buunk, lector Area Development, Christelijke Hogeschool Windesheim

Binnen het lectoraat Area Development doen wij onderzoek naar gebiedsontwikkeling en ruimtelijke ordening. Wij kijken daarbij altijd naar hoe uiteindelijk keuzes over de inrichting, het beheer en het gebruik van ruimte. Die keuzes zijn volgens ons altijd een waardenafweging. Dat wil zeggen een normatieve keuze over wat de goede ruimtelijke inrichting is en dus ook een keuze over wat de betrokkenen niet goed, of niet mooi, of niet passend vinden.

Vanuit dat perspectief kijk ik ook naar een ruimtelijk plan, zoals deze structuurvisie. Is het een document waarmee het kabinet keuzes voorlegt aan de Kamer over het ruimtelijk rijksbeleid. Worden die keuzes beargumenteerd? Is het ook duidelijk waar niet voor gekozen wordt?

Ik ben hier positief over. De ontwerp structuurvisie is een instrument voor duidelijke politieke keuzes over ruimtelijk rijksbeleid van dit kabinet. Daarmee kunt u het eens zijn of oneens zijn, maar het laat weinig ruimte voor twijfel. Het is een bondig en scherp politiek verhaal en dat is volgens mij wat een eigentijdse ruimtelijke visie moet zijn.

In commentaren op de SVIR laat zich een opvatting herkennen over ruimtelijke planning die een integrale benadering zou moeten zijn, waarin alles met alles zou moeten worden afgewogen. Ruimtelijke planning waarin deskundigen maatschappelijke vraagstukken integraal zouden kunnen oplossen. Die vorm van ruimtelijke planning is in het verleden niet effectief gebleken. Het past ook niet bij deze tijd, waarin een deskundigen oordeel niet als vanzelfsprekend juist wordt geaccepteerd. Met de Nota Ruimte is al een andere weg ingeslagen van een meer selectieve benadering in het ruimtelijk rijksbeleid. Deze structuurvisie gaat daarin nog verder.

De keuzes die het kabinet met deze ontwerp structuurvisie voorlegt, zijn consistent met de aankondiging in het regeerakkoord over de decentralisatie van ruimtelijk beleid. Het schaalniveau waarop keuzes moeten worden gemaakt over inrichting en beheer en gebruik van nationale landschappen, bufferzones, bundelingsbeleid en de Ecologische Hoofdstructuur is het regionale schaalniveau en het is dan ook consistent om de verantwoordelijkheid bij provincies te leggen en er op het niveau van de rijksoverheid geen uitspraken meer over te willen doen.

De keuze voor versterken ruimtelijke concentraties van kenniseconomie (mainports, brainports, greenports) wordt door het kabinet helder verwoord en wordt verbonden met de investeringsprogramma van het MIRT.

In de verbinding tussen de keuzes die in de SVIR worden gemaakt en de uitvoering die door het rijk aan deze keuzes worden verbonden, zitten mogelijkheden voor aanscherping. Enkele voorbeelden:

1. het kabinet geeft aan zich toch verantwoordelijk te voelen voor internationale afspraken, bijvoorbeeld over natuurbescherming. Dat is begrijpelijk als het gaat om nieuw internationaal beleid of om aanpassing van huidige internationale regels. Maar het is niet te begrijpen in het licht van nu al geldend beleid, zoals de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn en de ambitie die daarin is vastgelegd voor het creëren van het Natura 2000 netwerk van natuurgebieden. Daarover zijn al internationale en rijkskeuzes gemaakt. Alle eigenaren en beheerders van natuurgebieden hebben zich daar al aan te houden. Dan behoeft dat dus geen bemoeienis vanuit het ruimtelijk rijksbeleid.

Met de herijking van de EHS werkt het kabinet wel aan een verandering van het ruimtelijk rijksbeleid voor de natuur, maar heeft daarbij aangegeven juist die internationale verplichtingen gewoon na te komen. De herijking van de EHS biedt de gelegenheid een betere aansluiting te vinden tussen de technische ecologische definitie van natuurwaarden zoals die in het formele natuurbeleid worden gehanteerd en waarden die mensen in het algemeen aan natuur toekennen, Het gaat dan vaak om de beleving van schoonheid, rust, inspiratie en een plek om 'de batterij weer op te laden'. Dat is een

verrijking van het ruimtelijke beleid voor natuurgebieden, die bij uitstek op lokaal en regionaal niveau moet plaatsvinden. Het heeft veel te maken met de identiteit van een streek, zoals wij dat tegenkomen in ons onderzoek naar programma Ruimte voor de Vecht in het Overijsselse Vechtdal.

2. Het kabinet kondigt aan nog meer structuurvisies op te stellen, waaronder een voor Schiphol. Dat is opvallend, want het kabinet was juist voornemens het ruimtelijk beleid aan de provincies over te laten. Het is niet onlogisch, Schiphol is volgens het kabinet van cruciaal belang voor de ontwikkeling van het land en van de Nederlandse economie. Rijksbemoeienis op de ontwikkeling van Schiphol en omgeving kan daarmee nader beargumenteerd worden. Maar een extra structuurvisie zonder dat duidelijk is welke interventies, regelgeving, investering en uitvoering daaraan verbonden wordt, heeft geen zin. Dat is 'old school' ruimtelijke ordening. Hoe dit eruit kan zien, maakt de SVIR nog niet duidelijk.
3. Het kabinet gaat uit van vertrouwen in decentrale overheden, maar de vraag is vaak of provincies en gemeente dat wel aankunnen. En of decentrale overheden wel in staat zijn over de lokale belangen heen te kijken. Met andere woorden, moet het kabinet niet toch bij alle ruimtelijke ontwikkelingen een oogje in het zeil houden? Als kabinet of kamer dat wil, kan daarvoor gekozen worden. Maar als de systematiek van heldere keuzes zoals de SVIR die nu voorlegt gerespecteerd wordt, vereist dat wel dat er een nationaal belang in het geding moet zijn. Met andere woorden, de SVIR moet wel een argumentatie bieden waarom ingrijpen in regionale of lokale ontwikkelingen nodig is. Voor het buizennet is dat bijvoorbeeld al aangegeven. Maar voor de even vage als in de ruimtelijke ordening vaak gehanteerde notie van het 'behoud van open ruimte' geldt dit niet. Dat is in de afgelopen decennia juist een lastige opgave gebleken voor een eenduidige sturing vanuit ruimtelijk rijksbeleid.
4. Het nationaal belang van versterking van de ruimtelijke economische ontwikkeling, in het bijzonder rond de concentraties van topsectoren in mainports, brainports en greenports is door het kabinet gekozen als hoofddoel van het ruimtelijk rijksbeleid. De SVIR geeft aan dat in die (delen van) stedelijke regio's een belangrijk deel van de rijksinvesteringen plaats zullen vinden. Het MIRT is daarvoor het instrument. Dit is op zichzelf een helder beargumenteerde keuze. Voor de uitvoering van de SVIR is het wel belangrijk is om in onderhandeling met decentrale overheden, kennisinstellingen en het bedrijfsleven een beter inzicht te krijgen in de bijdrage die investeringen in bereikbaarheid en ruimtelijke inrichting geven aan de versterking van de regionale kenniseconomie. Onderzoek van het PBL en andere naar de ruimtelijke concentraties van economische clusters, waardeketens en kennisvalorisatie in de regionaal context zijn nodig om op decentraal niveau tot goede keuzes te komen.